

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ЕНДОКРИННИХ ЗАХВОРЮВАНЬ: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ

Назаркіна В. М., Мищенко В. І.

Кафедра соціальної фармації

Національного фармацевтичного університету

м. Харків, Україна

viktoriamischenko@ukr.net

Вступ. Ендокринні захворювання – хвороби, які виникають внаслідок порушення функцій залоз внутрішньої секреції, можуть бути як генетично обумовленими, так і набутими. Відповідно до НК 025:2021 «Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я» до хвороб ендокринної системи, розладу харчування та порушення обміну речовин відносять хвороби щитоподібної залози, розлади інших ендокринних залоз, цукровий діабет, розлади обміну речовин, а також інші порушення обміну глюкози та внутрішньої секреції підшлункової залози [2]. Враховуючи той факт, що ендокринні захворювання мають негативну тенденцію до постійного зростання, Європейська тиреоїдна асоціація (European Thyroid Association, ETA) ініціювала запровадження Всесвітнього дня щитовидної залози 25 травня, а з 2007 р. ООН запропонувала відзначати 14 листопада як Всесвітній день боротьби з діабетом. Доведено, що організація профілактичних заходів має позитивний вплив на захворюваність і розвиток ускладнень. Останніми роками рівень ендокринних захворювань зростає як у світі, так і в Україні, тому питання щодо їх профілактики є актуальним [1, 3].

Мета дослідження – аналіз стану і проблем застосування сучасних технологій профілактики ендокринних захворювань за результатами анкетування.

Методи дослідження. У роботі використано методи аналізу та порівняння, узагальнення, соціологічне дослідження. Анкетування проводилося онлайн

серед здобувачів, що проходили спеціалізацію за напрямом «Клінічна фармація». Усього отримано 46 якісно заповнених анкет.

Результати дослідження. Серед опитаних 91,3% складають жінки, 8,7% – чоловіки. Варто зауважити, що окрім вищої фармацевтичної освіти, яку мають всі респонденти, 14% додатково мають середню медичну освіту. Стаж роботи опитаних становить від 2 до 33 років. Розподіл опитаних за віком виглядає таким чином: приблизно по третині складають категорії старше 50 років та 30-40 років (34,8% та 30,4% відповідно); респонденти віком 40–50 років – 21,7%; 20-30 років 13%. Онлайн-формат дозволив охопити опитуванням фахівців ОЗ, що працюють у Харкові (17,4%), Києві (15,2%), в Одесі, Сумах, Рівному, Кропивницькому та Івано-Франківську (по 4,3%). Були й також представлені інші регіони, а саме: Полтава, Ужгород, Запоріжжя, Хмельницький, Черкаси, Миколаїв, Волинь, Краматорськ (Донецька область), Новий Буг (Миколаївська область), Жовті Води (Дніпропетровська область), Звягель (Житомирська область), Петрове, Долинська (Кіровоградська область), Богуслав (Київська область), Дергачі, Лозова (Харківська область), та Хуст (Закарпатська область) (по 2,2%).

На першому етапі ми намагалися з'ясувати ставлення респондентів до власного здоров'я, а також профілактичних заходів та безпосередньо раннього виявлення ендокринних розладів. Зв результаті опитування з'ясовано, що фахівці зазвичай дуже рідко зверталися до лікаря з підозрою на ендокринні захворювання та для профілактичного обстеження. Так, третина фахівців (32,5%) не звертаються до лікарів, тому що «впевнені» у своєму стані здоров'я. Маючи медичну або фармацевтичну освіту, вони можуть проводити самодіагностику та вживати відповідних заходів щодо лікування та профілактики захворювань. Разом з тим, кожен п'ятий з опитаних (21,7%) регулярно раз на рік проходить медичне обстеження, що, на нашу думку, можна вважати наслідками медичної реформи та впровадження програми медичних гарантій, яка охоплює всі основні види медичної допомоги: первинну, спеціалізовану допомогу, екстрену, паліативну допомогу та реабілітацію. Зокрема, передбачене безоплатне діагностичне обстеження: загальний та біохімічний аналіз крові, клінічний

аналіз сечі, флюорографія, мамографія, ЕКГ, МРТ чи КТ, УЗД. Відповідно до чинного законодавства один раз на рік НСЗУ проводить оцінку досягнення надавачами медичних послуг індикаторів виконання умов договору в частині рівня охоплення оглядами осіб вікових груп 40–64 роки та 65 років і старше з такими захворюваннями: гіпертонічною хворобою та іншими серцево-судинними захворюваннями, цукровим діабетом. Для цього НСЗУ враховує кількість осіб, які за останні 12 місяців (з грудня 2023 р.) мали хоча б один візит з причиною звернення «А98 Підтримання здоров'я/ профілактика», а також щонайменше одне вимірювання індексу маси тіла, окружності талії, артеріального тиску та визначення рівня глюкози і холестерину. Варто зауважити, що лише по 2,2% опитаних вказали на те, що певні порушення з боку ендокринної системи в них були виявлені під час проходження профілактичного медичного огляду або ВЛК.

На наступному етапі нами було визначено рівень обізнаності опитаних щодо ендокринних захворювань, їхньої діагностики, профілактики й лікування (за результатами самооцінювання). 50% респондентів зазначили, що їх рівень знань у цій сфері є задовільним, 45,7% – добре обізнані стосовно зазначених хвороб, 4,3% мали відмінні знання. Отже, можна зробити висновок, що респонденти володіють достатнім рівнем знань з досліджуваної проблеми.

Встановлено, що серед опитаних переважна більшість (63%) ніколи не вживали ЛЗ для лікування ендокринних захворювань, 28,3% – мають такий досвід лікування, 8,7% – вживають такі ЛЗ на постійній основі. За результатами опитування встановлено, що 78,3% опитаних фахівців ОЗ не вживають профілактичних засобів для запобігання хворобам ендокринної системи. Натомість вони рекомендують застосовувати для профілактики ендокринних захворювань: правильне харчування – 19,6%, медичні обстеження – 19,6%, уникнення стресу – 19,6%, регулярна фізична активність – 4,3%, комплексне застосування усіх перерахованих засобів – 36,9%.

Останнім часом активно розвиваються та впроваджуються у медичну практику інноваційні медичні технології (трансплантація стовбурових клітин,

пересадка підшлункової залози, терапія на основі препаратів інкретину (включаючи агоністи рецепторів GLP1), бariatричні операції – хірургічне зменшення шлунку, нові покоління інсулінів, генна терапія, що сприяє регенерації β -клітин підшлункової залози (вироблення інсуліну)). Ефективним засобом виявлення вроджених форм діабету на ранніх стадіях є генний скринінг. Дослідження показало невисокий рівень обізнаності фахівців у питаннях інноваційних технологій діагностики ендокринних захворювань, що підтверджують їх відповіді (усього 6,5%). Як приклади новітніх методів профілактики фахівці зазначили: аналіз ДНК для визначення мутацій, пов'язаних з ризиком цукрового діабету, захворювань щитоподібної залози, остеопорозу тощо; персоналізовані рекомендації щодо харчування, фізичної активності та фармакотерапії на основі генетичного профілю пацієнта; генетичне тестування; соноеластографію вузлів щитоподібної залози; вживання комплексного рослинного препарату для відновлення структури і функції щитоподібної залози Тіреоклін.

За результатами анкетування, більшість фахівців (82,6%) обізнані з методами самодіагностики ендокринних захворювань. Разом з тим, 52,2% опитаних працюють у медичних закладах вузької спеціалізації та майже не мають справи з ендокринологічними пацієнтами. 45,7% респондентів достатньо часто стикаються з питаннями лікування й профілактики ендокринних захворювань. Діагностувати порушення у роботі ендокринної системи можливо за різними ознаками [5]. Серед найбільш загрозливих симптомів, які спонукають направити пацієнта до лікаря-ендокринолога, респонденти вказали такі: надмірна спрага – 26,1%; надмірна дратівливість – 16,4%; швидка втрата ваги – 10,9%; тахікардія – 6,5%; усе зазначене – 40,1%.

Також дослідження дозволило встановити думку фахівців стосовно того, чи може фармацевт надати кваліфіковану консультацію з питань профілактики ендокринних захворювань. Більше половини опитаних (56,5%) відповіли позитивно, 37% респондентів зазначили, що фармацевт не може надати

кваліфіковану консультацію через відсутність достатньої інформації (анамнез, результати аналізів, неможливість здійснити повноцінну фармацевтичну опіку). Далі нами було з'ясовано, які дієтичні добавки, фахівці зазвичай рекомендують для профілактики ендокринних захворювань. Варто зауважити, що 60,9% дали відповідь, зазначивши такі назви: препарати селену, вітамін Д, Йосен, Солагін, Альба.

Висновки. Проведене анкетне опитування дозволило встановити думку фахівців у сфері клінічної фармації щодо сучасних технологій профілактики ендокринних захворювань та ролі фармацевтів у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Аналіз поширеності тиреоїдної патології та захворюваності на неї серед населення Київської області та України за 2007–2017 рр. *Міжнародний ендокринологічний журнал*. 2018. Т. 14, № 3. С. 279-284.
2. Національний класифікатор України. Класифікатор хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. НК 025:2021. Київ, МОЗ України, 2021. 1670 с.
3. Подаваленко А. П., Гончарова О. А. Пащенко Л. С. Епідеміологічний аналіз поширеності гіпотиреозу в Харківській області. *Міжнародний ендокринологічний журнал*. 2019. Т. 15, № 3. С. 32-37.
4. Editorial: Innovation in diabetes self-care management and interventions / E. Zimbudzi, H. Okada, M. M. Funnell, M. Hamaguchi. *Front. Endocrinol. Sec. Clinical Diabetes*. 2023. Vol. 14. <https://doi.org/10.3389/fendo.2023.1269437>
5. IDF Diabetes Atlas 10th Edition. URL: <https://diabetesatlas.org/resources/>
6. Personalized Prevention and Treatment in Endocrinology, Diabetes and Metabolic Diseases. URL: https://www.mdpi.com/journal/life/special_issues/62554DWSOP
7. Wass J. A.H. et al. Prevention in Endocrinology. in J. Wass, W. Arlt, R. Semple (eds), *Oxford Textbook of Endocrinology and Diabetes*. 3 edn (Oxford, 2022). URL: <https://doi.org/10.1093/med/9780198870197.003.0013>.